

Äldreomsorgsplan

Innehållsförteckning

Äldreomsorgsplan	1
1. Inledning	2
2. Vad styr vården och omsorgen om äldre?	3
3. Äldreomsorgens förutsättningar	4
3. Insatser för äldre	8
4. Digitalisering och välfärdsteknik	10
5. Statistik och ekonomi	11
6. Strategiska utvecklingsområden	13
7. Inriktning för äldreomsorgen i Strömsunds kommun	16
FAKTADEL	1

1. Inledning

Äldreomsorgen berör många kommunmedborgare. De äldre som har behov av vård och omsorg, anhöriga som behöver stöd och kommunens anställda som gör viktiga insatser i sitt arbete är några grupper som berörs. Insatser till äldre personer kan vara av olika slag och erbjuds främst med stöd av socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Det finns en nationell inriktning som äldreomsorgen lokalt behöver leva upp till genom att arbeta med individens behov i centrum, värdegrundsarbete, god kvalitet i särskilt boende dygnet runt, digitalisering och evidensbaserad praktik.

Regionalt och lokalt i vår kommun kommer det att finnas stora utmaningar inom äldreomsorgen i framtiden. Andelen äldre personer i befolkningen ökar. Behov av nyrekrytering av personal är nära förestående bland annat på grund av stora pensionsavgångar under de närmaste åren.

Äldreomsorgsplanen ska vara ett instrument för att styra, utveckla och förbättra kommunens äldreomsorg. Den ska redovisa kommunens ambitioner med framtida inriktning för äldreomsorgen. Grunden utgörs av de politiska mål och prioriteringar som antagits av kommunfullmäktige, socialnämnd och närvardsnämnd. Cirka 25 % av kommunens budgeterade medel har de senaste fem åren gått till äldreomsorgen i kommunen.

Äldreomsorg med god kvalitet

Äldreomsorgen i Strömsunds kommun ska bedrivas i kommunens regi med god kvalitet.

Det innebär att de äldre kommunmedborgarna ska:

- kunna ta del av förebyggande insatser i samverkan mellan samhällets aktörer
- kunna ta del av välfärdsteknik som underlättar och stödjer det dagliga livet,
- ha tillgång till trygghetsboenden där möjlighet till gemenskap utifrån de boendes önskemål främjas
- kunna bo kvar i sin bostad och så långt det är möjligt få sina vård- och omsorgsbehov tillgodosedda i hemmet
- kunna ha tillgång till plats i särskilt boende med tillgänglig boendemiljö, när behovet av omvårdnad och service blir mycket omfattande
- kunna erbjudas korttidsplats och permanent plats i särskilt boende i flera kommundelar
- erbjudas tillgång till bredband i trygghetsboende och särskilt boende
- som anhörig erbjudas stöd på ett sätt som upplevs lättillgängligt och relevant.

2. Vad styr vården och omsorgen om äldre?

Lagsstiftning

De lagar som främst styr äldreomsorgens verksamheter är socialtjänstlagen, SoL (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen, HSL, (2017:30).

Enligt socialtjänstlagens portalparagraf 1 kap 1§ ska samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund samt främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänstlagen är en ramlag, vilket innebär att lagen endast anger de yttre ramarna för socialtjänstens arbete. Kommunerna ges genom det kommunala självstyret en viss frihet att utforma och anpassa besluten.

I SoL kapitel 5 finns särskilda bestämmelser för olika grupper, bland annat för äldre människor. Socialnämnden ska:

- verka för att äldre människor får goda bostäder
- inrätta särskilda boendeformer
- ge stöd och hjälp i hemmet
- göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt
- planera sina insatser för äldre i samverkan med regionen.

Här fastslås även att "socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund). Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra." När värdegrunden infördes kom även bestämmelser om den äldres delaktighet och inflytande angående stöd, hjälp och service.

Med äldre personer avses vanligen personer 65 år och äldre. Det hindrar dock inte att även personer under 65 år får individuellt utformat stöd vid behov.

Utredningen av socialtjänstlagen har i augusti 2020 presenterat betänkandet Hållbar socialtjänst (SOU 2020:47) och lagt fram en mängd förslag. Utredningens större förslag handlar om förebyggande och lätt tillgänglig socialtjänst, övergripande planering och planering av insatser, kunskapsbaserad socialtjänst och möjligheten att tillhandahålla insatser utan föregående behovsprövning. Vidare betonas socialtjänstens uppdrag att främja människors jämställda levnadsvillkor samt föreslås att det i socialtjänstlagen anges att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv.

Hälso- och sjukvårdslagen är en ramlag som innehåller grundläggande regler för all hälso- och sjukvård och reglerar det som landsting/region, kommun eller annan vårdgivare är skyldig att erbjuda patienterna.

Slutbetänkandet av utredningen om god och nära vård lades fram 1 april 2020 med titel God och nära vård – En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem (SOU 2020:19). Utredningen har här liksom i tre delbetänkanden framhållit behov av omstrukturering av hälso- och sjukvården samt gett förslag i syfte att förflytta systemet i den önskade riktningen. Hälso- och sjukvården ska vara modern, jämlik, tillgänglig och effektiv och med fokus på primärvården stärka olika dimensioner av samverkan och skapa ett mer sammanhängande hälso- och sjukvårdssystem. Primärvård i utredningens mening syftar på första linjens vård och kan därmed även handla om den hemsjukvård kommunen ansvarar för. Samverkan mellan vårdnivåer sker idag men enligt utredningens förslag behövs en reformering av hälso- och sjukvården för att erbjuda en vård närmare befolkningen.

Patientlagen (2014:821) syftar till att stärka och tydliggöra patientens ställning samt främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet.

Lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutenvård kom 2018. Syftet med lagen är att främja en god vård och socialtjänst av god kvalitet för dem som efter utskrivning från slutenvård behöver insatser från socialtjänsten, den kommunala hälso- och sjukvården eller den regionfinansierade vården.

Bestämmelser om samordnad individuell plan (SIP) infördes 2010 i både SoL och HSL. Yrkesutövare inom båda lagrummen ska erbjuda den enskilde en SIP och ska samordna sina insatser utifrån personens behov. Planen ska upprättas med delaktighet av den enskilde och ska klargöra vem som gör vad och när insatser ska ske.

3. Äldreomsorgens förutsättningar

Medellivslängden i Sverige har ökat betydligt bland äldre under tjugohundratalet. Kvinnor lever i genomsnitt 84,7 år och män 81,3 år (Statistiska centralbyrån 2019). Jämtlands län tillhör de län som har lägre medellivslängd och relativt högre dödlighet i flera dödsorsaker jämfört med rikets nivå. Det är till stor del hjärt- och kärlsjukdomar som bidrar till regionala skillnader i dödlighet. Personer med högre utbildning har högre medellivslängd än de med lägre utbildning. Samma gäller för personer födda i Sverige jämfört med dem som är födda i annat land.

Åldrandet kan se mycket olika ut på individuell nivå. Äldre människor är ingen homogen grupp, tvärtom kan individens särdrag bli allt tydligare ju högre upp i

ålder man kommer. Det avgörande för en äldreomsorg av god kvalitet är att lyckas i mötet med individen och dennes behov. Sverige är sedan länge ett mångkulturellt samhälle. Äldreomsorgen behöver beakta att personer från nationella minoriteter och utlandsfödda personers behov och intressen tillgodoses. Äldreomsorgen behöva klara att möta olika språk- och kulturbehov.

Sannolikt kommer det att bli vanligare att vara öppen med sin sexuella läggning även bland dem som behöver äldreomsorgens insatser. Kommunen kan behöva beredskap för att både identifiera behov och möta individuella behov på ett bra sätt. Det finns stora kunskapsbrister nationellt när det gäller äldre homo- och bisexuella samt transpersoner.

Åldrandet innebär fysiologiska förändringar, bland annat stelare leder och muskler, minskad muskelmassa, försämrad syn, försämrad balans och minskat energibehov. 60-70 % av alla personer över 75 år beräknas vara drabbade av multisyjuklighet vilket definieras som två eller fler samtidigt förekommande kroniska sjukdomar. Utvecklingen över tid har snarast varit att sjukligheten ökat, liksom funktionsnedsättningar. Trots detta har funktionsförmågan att klara aktiviteter i det dagliga livet (ADL) förbättrats eller förblivit densamma.

Socialstyrelsen genomför årligen undersökningen *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?* Resultat för Strömsunds kommun 2020 på frågor som rör hälsa och välbefinnande visar att 2 % av personer med hemtjänstinsatser och 13 % i särskilt boende upplever svår ångslan, oro eller ångest. 45 % av dem med hemtjänst och 72 % av dem i särskilt boende besväras av ensamhet. 30 % med hemtjänst och 27 % i särskilt boende uppger att deras hälsotillstånd är mycket eller ganska gott.

Nationella mål för äldreomsorg

Fyra nationella mål, fastställda redan 1998, är fortfarande vägledande för äldreomsorgen. Målen är att äldre ska:

- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- bemötas med respekt, och
- ha tillgång till god vård och omsorg.

Utredningen om nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer presenterade sitt resultat i mars 2017 (SOU 2017:21) med förslag om åtgärder som syftar till högre kvalitet och effektivitet, bättre förebyggande och rehabiliterande insatser, tryggad personalförsörjning, översyn av särskilda boendefor-

mer, flexibla former för beslut om äldreomsorg samt användning av välfärdsteknologi. Vissa av utredningens förslag har genomförts, exempelvis befogenhet för att kommunerna att ge insatser genom förenklad handläggning.

Omsorg om personer med demenssjukdom

Risken att insjukna i en demenssjukdom ökar med stigande ålder. Regeringen beslutade 2018 om en nationell strategi för omsorg om personer med demenssjukdom. Ett standardiserat insatsförlopp skulle kunna innefatta sociala stödinsatser till personer med demenssjukdom och deras anhöriga i form av exempelvis handledning, utbildning och liknande för att ge kunskap om vilka stöd som finns att tillgå i kommunen. De riktlinjer som socialstyrelsen tagit fram innehåller rekommendationer om kunskapsbaserat arbete med vård och omsorg vid demens.

Utveckling av kvalitet i särskilt boende

Genom ett tillägg i socialtjänstförordningen (2001:937, 2 kap 3 §) skärptes 2017 kravet på att särskilda boenden har tillgång till personal dygnet runt som utan dröjsmål kan uppmärksamma om en boende behöver stöd och hjälp. Samtidigt utfärdade Sveriges kommuner och regioner (SKR) en rekommendation riktad till kommuner om arbetssätt för att stärka kvaliteten i särskilda boendeformer. Rekommendationen kan sammanfattas i fyra punkter:

- koll på läget – lokaler, teknik, hur bedrivs arbetet nattetid
- planera utifrån individens behov,
- strategi för ny teknik – digitala möjligheter, särskilt nattetid
- ledarskap och förändringsarbete – flexibilitet i bemanning och behovsanpassning

Regionala samverkans- och stödstrukturer, RSS

De regionala samverkans- och stödstrukturerna verkar på länsnivå, för samverkan och utveckling. De är utformade efter förutsättningar och behov i respektive län.

I Jämtlands län finns arenor för samverkan som omfattar såväl politiker som tjänstepersoner. Genom arenorna sker samverkan i frågor som rör socialtjänst och hälso- och sjukvård mellan kommunerna och region Jämtland Härjedalen. Exempelvis har hemsjukvårdsavtal, handlingsplan för bättre liv för sjuka äldre och handlingsplan för fallprevention tagits fram inom ramen för samverkan.

Inom RSS finns en forsknings- och utvecklingsenhet, FoU Jämt, som stödjer huvudmännen regionalt i dialogen om kunskapsutveckling och kunskapsstyrning. Genom representanter i olika nätverk samverkar de regionala stödstrukturerna även gentemot nationella nivån.

Styrdokument

Det finns ett stort antal politiskt antagna lokala styrdokument som sammantaget påverkar även äldre personers levnadsvillkor i Strömsunds kommun. Bland annat finns matpolicy, tillgänglighetsplan och folkhälsoprogram. Inom socialnämndens område finns exempelvis program för stöd till anhöriga och lokal handlingsplan för psykisk hälsa. Då andelen äldre i kommunen antas öka behöver målgruppen bli mer synlig i kommunens ledning och styrning inom olika områden.

Samrådsformer

Samrådsformer i Strömsunds kommun är folkhälsoråd, kommunala pensionärsråd och tillgänglighetsråd. Valda representanter för olika intressegrupper och föreningar i Strömsund deltar. Råden fungerar som forum för överläggningar och ömsesidig information mellan rådsledamöterna och deras organisationer och kommunstyrelsen, nämnder och förvaltningar. Därtill finns beslut om lokala brukarsamråd med syfte att vara forum för samråd mellan socialnämnd/närvardsnämnd och invånare i de olika kommundelarna i frågor som rör äldre människor. Syftet med de lokala brukarsamråden har varit svårt att nå.

Biståndsbedömning

Socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen styr i huvudsak såväl myndighetsutövning av insatser som utförande av insatser. Rätten till bistånd enligt SoL syftar till att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. Socialnämnden har 2019 beslutat om riktlinjer för handläggning enligt SoL. Handläggningen sker inom biståndsenheten som är organiserad inom vård och socialförvaltningen och verkar över hela kommunen. Insatser utförs inom vård- och socialförvaltningen respektive närvård Frostviken.

Bedömningen sker enligt modellen "Individens behov i centrum" (IBIC). Det innebär att det alltid är den enskildes behov, resurser och mål som ska ligga till grund för biståndsbeslutet och som styr insatsen och dess omfattning, om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. I det enskilda fallet kan det innebära avvikelser från riktlinjerna. I biståndsbedömningen ska faktorer såsom den enskildes egen uppfattning om sina svårigheter och resurser inom olika livsområden utgöra grunden för vilka insatser som sedan blir aktuella.

Utredningen omfattar enligt IBIC elva olika livsområden:

- Lärande och att tillämpa kunskap
- Allmänna uppgifter och krav
- Kommunikation
- Förflyttning
- Personlig vård

- Hemliv
- Mellanmänskliga interaktioner och relationer
- Viktiga livsområden
- Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv
- Känsla av trygghet
- Personligt stöd från person som vårdar eller stödjer den enskilde

Värdighetsgarantier

Bestämmelser om den nationella värdegrunden för äldreomsorgen infördes i SoL 2011. Värdighetsgarantier för äldreomsorgen i kommunen fastställdes av socialnämnden 2011 och reviderades 2016. Värdighetsgarantierna är den lokala förankringen av den nationella värdegrunden som beskriver vilka etiska värden som ska prägla äldreomsorgen och vad de äldre kan förvänta sig. De äldre ska få möjlighet till självbestämmande och delaktighet.

Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Enligt föreskriften Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (2011:9) finns ett ledningssystem med de processer, rutiner och riktlinjer som behövs för att bedriva verksamheten inom socialnämndens ansvarsområde. Arbetet med ledningssystemet är ständigt pågående och utgör grunden för att bedriva verksamheten med god kvalitet. En kvalitetsberättelse upprättas årligen inom socialnämnden.

Evidensbaserad praktik

Evidensbaserad praktik (EBP) bygger på sammanvägningen av fyra kunskapskällor: bästa tillgängliga kunskap, personens erfarenhet och önskemål, personens situation och professionell expertis. Ett exempel på EBP kan vara att sammanväga bästa tillgängliga kunskap om maten och måltidernas betydelse för äldre människor, den enskildes önskemål kring mat och måltider, den enskildes hälsotillstånd och behov med bedömning om lämplig kost och en insats som genomförs av kompetent vårdpersonal.

3. Insatser för äldre

Personligt utformat stöd

Alla verksamheter inom äldreomsorgen ska erbjuda ett individuellt och personligt utformat stöd. Det gäller både gentemot den enskilde och anhöriga. Verksamheten ska arbeta för att skapa en god kontakt mellan verksamheten och anhöriga samt tillfälle att ge och ta emot information. Kontaktmannaskap tillämpas där den enskilde får en egen kontaktperson i vårdlaget.

Hemtjänst

Med hemtjänst menas insatser i den egna bostaden efter biståndsbeslut enligt SoL. Insatser ges av vårdpersonal i olika enheter. Hemtjänstinsatserna utformas tillsammans med den enskilde och skrivs ner i en genomförandeplan.

Insatser kan till exempel omfatta hjälp med matleverans (måltidsservice), disk, tvätt, klädvård, städning och inköp med stöd av vårdpersonalen. Det kan också handla om personlig omvårdnad som till exempel hjälp med att äta och dricka, av- och påklädning, förflyttningar, att sköta personlig hygien, insatser för att bryta isolering och känna trygghet.

Särskilda boendeformer

Särskilda boenden finns för att ge service och omvårdnad till den som är äldre och/eller har någon funktionsnedsättning och som har behov av omfattande stöd dygnet runt. Beslut om plats i särskilt boende är ett biståndsbeslut enligt SoL. Till det tillkommer ett beslut om hemtjänstinsatser i det särskilda boendet. Hemtjänstinsatserna utformas tillsammans med den enskilde och skrivs ner i en genomförandeplan. Den som har beviljats särskilt boende har rätt att kunna sammanbo med make eller sambo även om denne inte har behov av bostad i särskild boendeform.

Rätten till plats i särskilt boende gäller plats i något boende i kommunen. Det finns ofta önskemål om plats i ett specifikt boende redan vid ansökan vilket oftast kan tillgodoses. Standarden för boendemiljön och lägenheternas storlek är varierande mellan de sju särskilda boenden som finns i kommunen. I samtliga boenden hyr den enskilde en egen bostad med eget toalett- och duschrum.

Den mat som serveras till de äldre i särskilda boenden ska vara god, vällagad, näringsriktig och omväxlande vilket fastslås i kommunens matpolicy. Alla som av medicinska skäl har behov av specialkost ska kunna erbjudas sådan. Vidare fastställs att maten ska vara trevligt serverad och presenterad samt kunna avnjutas i en lugn, trygg, välkomnande miljö som främjar social samvaro. Äldreomsorgen har utifrån matpolicyn samt livsmedelsverkets och socialstyrelsens nationella rekommendationer utarbetat riktlinjer för mat och måltider. Riktlinjerna omfattar bland annat stöd för måltidsplanering för den enskilde, måltidsmiljö samt rekommendationer om mellanmål och extra näringstillskott.

Korttidsplats är "en bäddplats utanför det egna boendet avsedd för tillfällig vård och omsorg dygnet runt" (Socialstyrelsens termbank). En korttidsplats kan fylla det behov av trygghet, eftervård och återhämtning som äldre kan ha efter ett slutenvårdstillfälle eller vara avlastning för anhöriga. Återkommande avlastning kallas ibland växelvård. Korttidsplatser kan inrättas vid ett separat korttidsboende eller inom ett särskilt boende. I Strömsund finns korttidsenheterna

Gästis (med inriktningen anhörigavlastning) och närvårdsavdelningen som bedrivs i samverkan med regionen.

Trygghetsboende

I nuläget 2020 finns 89 lägenheter på fem orter där den gemensamma nämnan är beteckningen trygghetsboende. Dessa boenden skiljer sig i fråga om storlek och förutsättningar för gemensamma aktiviteter. De tre större boendena har stort gemensamhetsutrymme där man äter måltider tillsammans.

Det nuvarande utbudet av lägenheter i trygghetsboenden som ordinär boendeform gör att äldre personer har möjlighet att hitta ett alternativ när den tidigare bostaden inte längre upplevs lämplig. De trygghetsboenden som finns i kommunen tillgodoser behovet av en nivå mellan den tidigare bostaden och de särskilda boendena.

Hemsjukvård

Kommunerna ansvarar för att erbjuda god hälso- och sjukvård på primärvårdsnivå till dem som bor i särskilda boendeformer för äldre och funktionsnedsatta samt till dem som vistas på dagverksamhet. Genom avtal mellan kommunerna och region Jämtland Härjedalen erbjuder kommunerna även god hälso- och sjukvård på primärvårdsnivå till personer i ordinärt boende utifrån vissa kriterier.

Äldre människor har både särskilda och samma behov som andra

Även för äldre kan andra insatser inom socialtjänsten vara aktuella. Det kan exempelvis finnas ett pågående missbruk eller den äldre är närstående till någon med missbruksproblem som man behöver stöd att hantera. En del äldre saknar socialt umgänge med andra och därför behöva ansöka om en kontaktperson. Våld i nära relationer förekommer även bland äldre människor. Dessa behov behöver uppmärksammas så att äldre personer erbjuds socialtjänst och hälso- och sjukvård på lika villkor som övriga i befolkningen.

4. Digitalisering och välfärdsteknik

Trygg och säker tillvaro

Det finns idag många olika tekniska lösningar som kan stödja den enskilde i vardagen. Utbudet förändras och utvecklas ständigt. Vissa lösningar är beroende av att bredband eller annan internetanslutning finns tillgänglig medan andra exempelvis använder Bluetooth. Syftet med teknikanvändning ska alltid vara att stödja och skydda. Begränsnings- och skyddsåtgärder får inte ske så att de utgör tvång. Individuella samordnade bedömningar ska alltid ske.

Trygghetslarm är en insats som ska medföra att det blir tryggare för den enskilde i bostaden. Genom att trycka på en larmklocka som man har runt handleden eller bär runt halsen kan den enskilde vid oförsedd eller akuta situationer kalla på hjälp. Trygghetslarm i ordinärt boende kan den enskilde få efter biståndsbeslut enligt SoL. Andra former av insatser kan vara tillsynsbesök av personal, trygghetsringning via telefon och skulle kunna vara tillsyn genom kamera eller sensorer. I särskilda boenden finns fast installerade larmsystem som ingår i det utbud som den enskilde får tillgång till vid inflyttning.

Nyckelfria låsenheter införs inom vård- och socialförvaltningen för de som har hemtjänst. Detta gör att enskilda i många fall snabbare kan få insatser vid t.ex. larm från trygghetslarm.

För vissa målgrupper kan olika typer av GPS-sändare vara värdefulla. De kan ge ökad frihet och säkerhet för enskilda och deras närstående om den enskilde lätt går vilse eller kan ramla och inte själv kan kontakta vårdpersonal eller närstående.

Hjälpmedel

Hjälpmedel är en insats inom hälso- och sjukvård som ska underlätta det dagliga livet och kompensera för funktioner och förmågor som är nedsatta. Både region Jämtland Härjedalen och kommunen ansvarar för att erbjuda hjälpmedel till personer med funktionshinder.

Inom områdena välfärdsteknik och hjälpmedel sker en snabb utveckling som också leder till att gränsen mellan traditionella hjälpmedel och välfärdsteknik är flytande. I många fall finns bra produkter inom dessa områden att köpa på öppna marknaden. De produkter som inte hanteras inom hälso- och sjukvården är att betrakta som konsumentprodukter där den enskilde själva tar ansvar för att välja en lämplig produkt.

5. Statistik och ekonomi

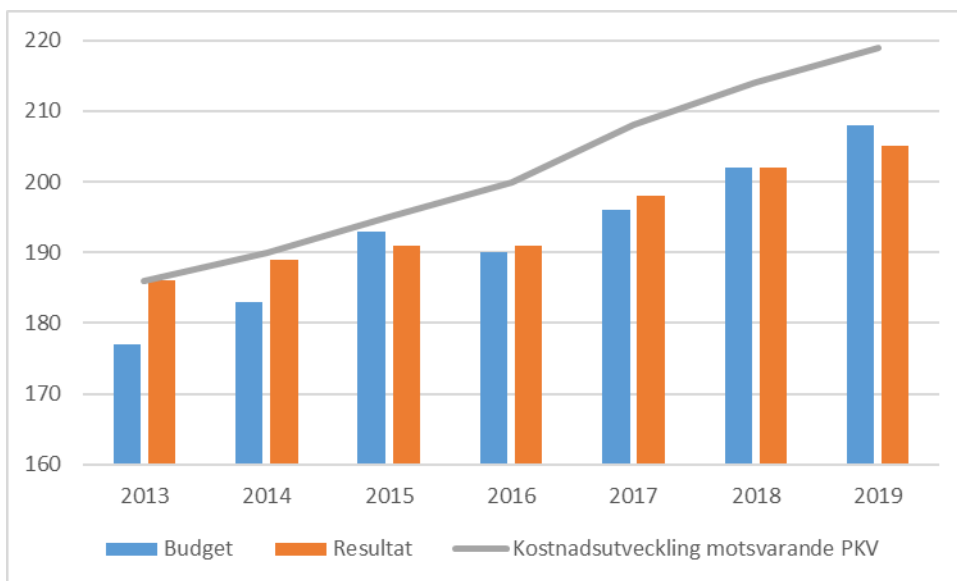
Statistik om äldreomsorgen i Strömsunds kommun

Medelåldern för personer med hemtjänst är 82,6 år. Motsvarande siffra för personer i särskilt boende är 85,6 år. För de som fått beslut om hemtjänst verkställs insatsen i medeltal inom 4 dagar. Väntetid för att få erbjudande om inflyttning i särskilt boende efter ansökan är knappt en månad. Cirka 310 personer har hemtjänstinsatser i varierande omfattning varav ca 220 personer är 80 år eller äldre. Av de personer som har hemtjänstinsatser eller som bor i särskilt boende är ca 70 % 80 år eller äldre.

Ungefär 80 % av personer som får insatser genom hemtjänst eller särskilt boende också har behov av hemsjukvård. Eftersom personer med endast serviceinsatser via hemtjänsten inte har rätt till hemsjukvård är siffran i praktiken något högre räknat på personer med rätt till insatsen.

Ekonomiska förutsättningar

Strömsunds kommun har tidigare under en lång följd av år haft en positiv nettokostnadsavvikelse vilket indikerar att kostnadsläget varit lägre än förväntat. Referenskostnaden som ligger till grund för jämförelsen bygger på *nettokostnaden för äldreomsorg i riket, åldersstruktur (andel 65-79 år, 80-89 år och 90+ år i kommunen), civilstånd, ohälsa, andel födda utanför Norden, restider i hemtjänsten samt merkostnader för institutionsboende i glesbygd*. Därutöver tillkommer del av standardkostnaderna från delmodellerna *löner, bebyggelsestruktur och befolkningsutveckling*. Från 2013 har avvikelsen för Strömsunds kommun legat några procent över det förväntade läget men har 2019 gått ner till 4,7 % 2019. Det kan härledas till de mycket målmedvetna åtgärder som genomförts för att sänka äldreomsorgens kostnader.

Figur 1. Budget och resultat för äldreomsorg (inklusive hemsjukvård) totalt i Strömsunds kommun samt kostnadsutveckling motsvarande PKV åren 2013-2019, miljoner kronor.

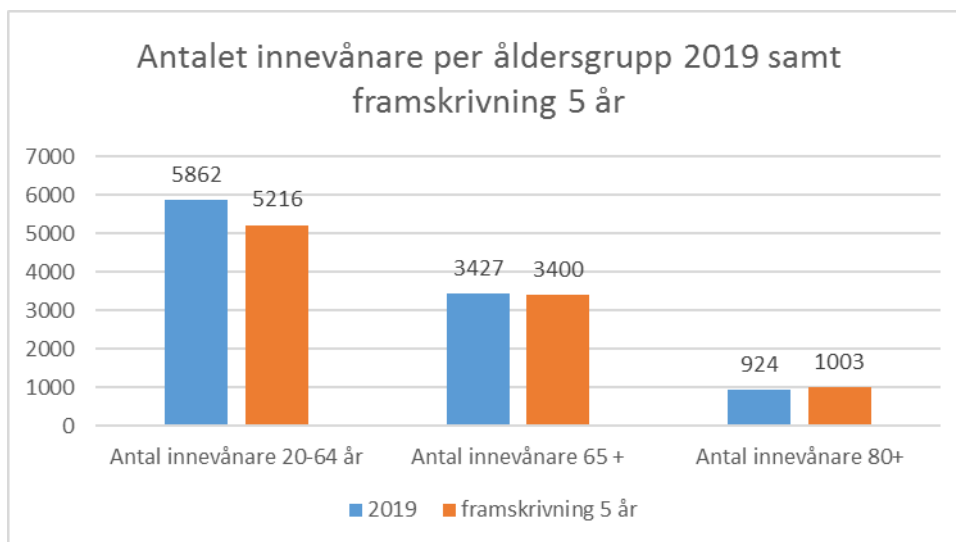
Avgifter och maxtaxa

Den som får stöd och hjälp av äldreomsorgen får betala för insatserna enligt kommunens beslutade avgifter. Det finns en nationell maxtaxa inom vård och omsorg för äldre och funktionshindrade. Det innebär att det finns ett tak för hur hög avgiften kan bli för den enskilde oavsett omfattningen av insatserna.

6. Strategiska utvecklingsområden

Befolkningsprognos

Enligt prognos från statistiska centralbyrån (SCB) kommer andelen kommuninvånare i arbetsför ålder, 20-64 år att minska med drygt 12 % fram till år 2024. Andelen innevånare 65 år och äldre minskar med 1 % medan andelen innevånare som är 80 år och äldre ökar med 8,5 % under samma period.

Figur 2. Antalet innevånare i åldersgruppen 20-64 år, 65 + år och 80 + år 2019 med framskrivning 5 år.

Nationella siffror visar att var tredje person som är 65 år eller äldre bor ensam. Det saknas lokal statistik om ensamhushåll. Av alla som är 65 år eller äldre i kommunen bor drygt 95 procent i ordinärt boende. I åldrarna 80 år och uppåt är andelen 87 procent. Medelåldern för de som bor i särskilt boende är 85,8 år.

Behovet av äldreomsorg kommer sannolikt att öka eftersom fler personer i hög ålder innebär fler multisjuka.

Bostäder för äldre

Portalparagrafen i SoL fastslår socialnämndens uppdrag att ”verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden”.

Hjälp och stöd i hemmet kan vara omfattande men kan inte ges på samma nivå som i ett särskilt boende. Trygghet, säkerhet och ekonomiska aspekter behöver vägas in i vad som är möjligt. Trygghetsboenden i kommunen fyller en viktig funktion som mellanform där insatser kan erbjudas utan att den enskilde behöver ansöka om särskilt boende.

Särskilt boende

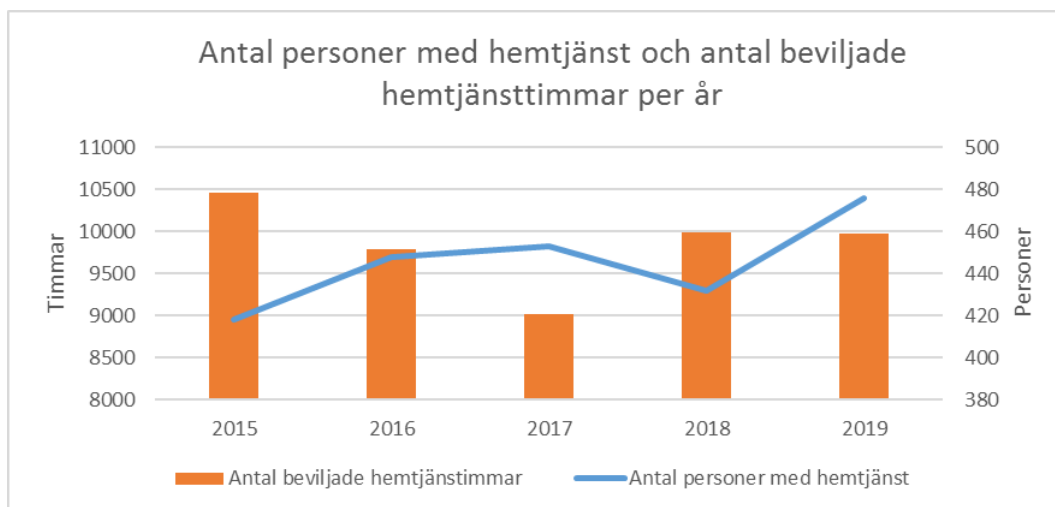
Socialnämnden ansvarar för att inrätta särskilda boendeformer. Boendemiljöns standard inom- och utomhus, tillgång till funktioner, lokaler och teknik är varierande mellan de olika befintliga boendena.

För närvarande (2020) finns 187 platser för permanent bostad i särskilt boende. Det ökande antalet personer 80 år och äldre kan indikera att det framöver kan finnas behov av fler platser om tillgången till platser ska ligga på samma nivå som idag, det vill säga tillgång till plats för 20 % av dem som är 80 år och äldre. Om den åldersgruppen enligt prognosen år 2024 är 1003 personer borde antalet platser i särskilt boende ökas med cirka 10 – 15 platser under närmaste fem åren.

Hemtjänst

Trenden som kan ses i mängdstatistik är att antal vårdtagare med hemtjänst ökat medan antal hjälptimmar minskat. Minskat antal timmar kan inte omedelbart kopplas till minskade kostnader. Vissa riskabla eller tyngre insatser utförs med dubbelbemanning, det vill säga att två vårdpersonal arbetar tillsammans i den enskildes hem, vilket inte framkommer i registrering av antal hjälptimmar. All biståndsbeslutad service och omvårdnad ingår i denna registrering.

Den som får insatser i hemmet i form av hemtjänst kan ha många besök per dygn som sammantaget uppgår i ett stort antal timmar per månad. Ett fåtal personer har biståndsbeslut med 120 timmar hemtjänst eller mer per månad. Vid omfattande hemtjänstinsatser finns en brytpunkt där särskilt boende ger den enskilde en skälig levnadsnivå samtidigt som det är en mer kostnadseffektiv insats för kommunen. I det enskilda fallet behöver en individuell kostnadsberäkning ske.

Figur 3. Antal personer i ordinärt boende som var beviljad hemtjänst i kommunal regi 1 oktober åren 2015-2019. Antal hemtjänsttimmar under oktober månad under motsvarande år. Uppgifter hämtade från mängdstatistik som lämnats till SCB.

Välfärdsteknik

Digitalisering och införande av så kallad välfärdsteknik kan ge stora möjligheter nu och framöver. Digitala möjligheter är en tillgänglighetsfråga på samhällsnivå och behöver också omfatta de äldre medborgarna. De kan vara eller bli aktiva teknikanvändare om rätt förutsättningar finns. Det är dock viktigt att hålla fokus på syftet med digitaliseringen snarare än de tekniska lösningarna. Välfärdsteknik ska gå i linje med värdegrunden inom äldreomsorgen.

Tekniken kan få betydelse genom nya, förändrade och förenklade arbetsätt i verksamheterna. Digitala stöd för personal i verksamheten kan exempelvis vara planeringsstöd, sensorer, digital signering och möten via videokonferens.

Kompetensförsörjning i äldreomsorgen

Kommunen har en fastställd kompetensförsörjningsplan för åren 2018 – 2021. Planen anger områden att utveckla för att vara en attraktiv arbetsgivare: stärka vårt varumärke internt, välkomna nyanställda, praktikanter, nyanlända och elever från utbildningar på ett bra och positivt sätt, fler måste arbeta mer och längre samt arbeta mer brett och organiserat tillsammans med det lokala näringslivet.

Verksamheterna i äldreomsorgen har svårt att klara tillräcklig bemanning av personal med rätt kompetens. Särskilt gäller det inom vissa geografiska områden i kommunen men i takt med pensionsavgångar, befolkningsminskning och ökad försörjningskvot kommer svårigheterna att gälla mer generellt. Det gäller flera olika personalkategorier, såväl vårdpersonal som chefer och legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Bland vårdpersonal är cirka 70 % undersköterskor med utbildning inom vård och omsorg och 30 % anställda som vårdbiträden eller annan befattning. Stora satsningar har skett över tid för att erbjuda kompetenshöjning till medarbetare på olika nivåer.

Under åren fram till 2029 väntas ett stort antal pensionsavgångar bland vårdpersonal, cirka 38 %, där en majoritet är undersköterskor. Samtidigt förväntas en minskning på 12 % av antalet invånare i arbetsför ålder. Dessutom råder stor brist på undersköterskor i hela Sverige de kommande fem åren enligt arbetsförmedlingens yrkesprognos.

Utbildningsinnehåll till undersköterska har hittills varit oreglerat vilket innebär att arbetsgivare i Sverige kunnat anställa vårdpersonal som undersköterska utan garant om likvärdig utbildningsbakgrund. Det har inneburit svårigheter även i Strömsund då någon som flyttar till kommunen och varit anställd som

undersköterska inte haft den omfattning av utbildning som kommunen förutsatt. Undersköterska kommer att bli en skyddad yrkestitel vilket på sikt kommer att leda till likvärdig kompetens och kvalitet. Omställningen beräknas vara helt genomförd fram till år 2034.

Med tanke på befolkningsutvecklingen bland personer 80 år och äldre blir behovet av utbildad vårdpersonal stor om verksamheterna ska tillgodoses på samma nivå som idag. Eftersom även övriga företag i kommunen ser ett ökat behov av arbetskraft blir lyckad rekrytering av vårdpersonal avgörande för att klara kommunens äldreomsorg. Ett arbete med att differentiera arbetsuppgifter inom äldreomsorgen för att maximalt utnyttja undersköterskors kompetens skulle kunna vara en möjlighet.

7. Inriktning för äldreomsorgen i Strömsunds kommun

Omvärld och samhällsutveckling

Strömsunds kommun ska

- ha en aktiv omvärldsbevakning i frågor som rör äldreomsorgen
- snabbt kunna ställa om för att äldreomsorgen ska möta nya och förändrade behov
- nyttja digitaliseringens möjligheter för att ge insatser och service till äldre människor i kommunen
- se över samrådsformer i frågor som berör de äldre i befolkningen

Behovet av vård och omsorg

Strömsunds kommun ska

- möta individuella behov av insatser med rätt kompetens när målgruppen äldre vårdtagare blir allt mer heterogen, bland annat genom fler personer med utländsk bakgrund
- utveckla den lokala samverkan mellan sjukvårdshuvudmännen enligt den regionala inriktningen för god och nära vård
- möjliggöra för äldre människor att kunna bo kvar i sin ursprungliga bostad och så långt det är möjligt få sina vårdbehov tillgodosedda i hemmet,
- tydligare lansera trygghetsboenden i kommunen som ett alternativ när behov av närheten till personal ökar för den äldre
- erbjuda särskilda boenden där nödvändiga resurser finns i form av ändamålsenliga bostäder och möjlighet till bemanning med rätt kompetens
- Strömsunds kommun ska utforma en viljeinriktning angående tillgänglig och anpassad inom- och utomhusmiljö i särskilda boendeformer i kommunen.

Ekonomi

Strömsunds kommun ska

- följa ekonomiska resultat i förhållande till kvalitet i jämförelse med andra
- beakta nationella krav och kvalitetsaspekter vid resurstilldelning
- tydliggöra äldreomsorgens ambitioner och prioriteringar i kommunen.

FAKTADEL

Särskilt boende	Ort	Antal rum/lägenheter	Eget kök	Gemensamt rum för måltider	Gemensam samlingslokal	Tillgång till taklyft	Tillgång till bredband
Brismarksgården	Hoting	15 rum	Trinettkök	På ett plan av två	Nej	I hälften av rummen	
Granbacken	Strömsund	33 lägenheter (1 el 2 rum)	Kokvrå	På ett plan, två lght hyrs för ändamålet	Ja	Nej	
Levinsgården	Gäddede	13 rum	Kokvrå	Ja	Ja, delas med Forsgården	Takskenor	
Solbacken	Strömsund	35 rum	Nej	Ja	Ja	Ja	
Tåsjögården	Kyrktåsjö	18 rum	Nej	Ja. Serveringskök saknas	Ja, smalt, liten yta	Ja	
Åshamra	Hammerdal	45 rum	Nej	Ja	Ja	Ja	
Älvgården	Backe	28	Trinettkök i hälften av rummen	Ja	Nej	Ja	

Tabell 1. Rum/lägenheter i särskilt boende permanent plats 2020. Det finns 187 lägenheter/rum som alla utrustade med egen toalett och dusch. I en ny bostad ska det alltid finnas utrym-
men för funktioner som sömn och vila, matlagning, måltider, personhygien, daglig samvaro och förvaring. Alla funktioner utom personhygien får finnas i samma rum. (Krav på bostadens
utformning enligt Boverkets byggregler).

Korttidsplatser

Korttidsplatser	Platser
Gästis, Strömsund	5
Levingsgården, Gäddede	2
Närvårdsavdelningen, Strömsund	9
Tåsjögården, Kyrktåsjö	1
Åshamra, Hammerdal	4
Älvgården, Backe	2
Totalt	23

Tabell 2. Antal rum avsedda för korttidsvistelse 2020 per boende och ort i Strömsunds kommun inom särskilda boenden och vid närvårdsavdelningen.

Trygghetsboende

Trygghetsboende	Antal lägenheter
Forsgården Gäddede	15
Norrbygården, Norråker	6
Rossö Center, Rossön	22
Soltorpet, Hammerdal	6
Strömbacka, Strömsund	40
Totalt	89

Tabell 3. Antal lägenheter i trygghetsboende 2020 per boende och ort i Strömsunds kommun.